

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מנהגים שנהגו אנשי יריחו

(נ"ה ב') **משנה:** שישה דברים עשו אנשי יריחו (שלא ברצון חכמים). על שלושה מיחו בידם, ועל שלושה לא מיחו בידם.

ואלו הן שלא מיחו בידם: (א) מרכיבין דקלים כל היום. (ב) וכורכין את שמע. (ג) וקוצרין וגודשין (ערימות מהתבואה החדשה) לפני (הקרבת) העומר.¹

(נ"ו א') ואלו שמיחו בידם: (א) מתירין גמזיות של הקדש.² (ב) ואוכלין מתחת הנשרים בשבת (דקל המשיר פירותיו, היו אוכלים מהנושרים בשבת). (ג) ונותנין פאה לירק (ופטרום ממעשר. אע"פ שירק פטור מפאה, וחייב במעשר).

מרכיבין דקלים כל היום וכו'. היכי עבדי?

רב אחא בריה דרבא אמר: מנחי כופרא דיכרא לנוקבתא.³

כורכין את שמע

(נ"ו א') וכורכין את שמע. (ומברר) היכי עבדי?

אמר רב יהודה: אומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", ולא היו מפסיקין.

רבא אמר: מפסיקין היו, אלא שהיו אומרים "היום על לבבך". דמשמע היום על לבבך, ולא מחר על לבבך.

תנו רבנן: כיצד היו כורכין את שמע? אומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", ולא היו מפסיקין.⁴ דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מפסיקין היו, אלא שלא היו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

ואנן מאי טעמא אמרין ליה?

¹ ביאר המאירי: והוא שהדבר ידוע שאסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת המינין של תבואה קודם לקצירת העומר שהרי נאמר בעומר (ויקרא, פרשת אמור, כג') "ראשית קצירכם אל הפֶּהֶן". ומכל מקום דוקא במקום שראוי לקצור ממנו להבאת עומר, אבל מקום שאין ראוי לקצור ממנו להבאת עומר מותר שנאמר: והבאתם וקצרתם - ממקום שאתה מביא, אתה אסור לקצור; ממקום שאי אתה מביא, אתה מותר לקצור. ומכל מקום, לגדוש אף לאלו אסור, שהרי נראה כמכוין לתקון אכילה. ויריחו אינה ראויה לעומר מפני שכולה עמקים, וכמו שאמרו עמקים שביריחו. ולא היו מביאים ממנו למנחות, והיו מותרין בקצירה אבל לא בגדישה. והם היו גודשים ולא מיחו בידם, אחר שאין איסור הגדישה אלא מחשש אכילה.

² התירו ליהנות מגידולים של ענפי חרובים ושיקמים שהקדישו אבותיהם.

³ כתב המאירי: רצה לומר, כל יום ארבעה עשר אף מחצות ולמעלה עד המנחה. וענין המלאכה הוא שהיו מרכיבים ייחור של דקל זכר העושה פירות, בדקל נקבה שאינו עושה פירות, וכן הרבה עד שהיה כל האילן עושה פירות. ובני יריחו נראה שהיו סוברים שעיקר דין מלאכת ארבעה עשר משום קרבן היא, וכל שאינו בירושלים אין בו איסור מלאכה עד המנחה, כשאר ערבי ימים טובים. ואף חכמים לא מיחו בידם, אלא שמכל מקום מכוער היה הדבר אצלם, אף שלא בירושלים הוא, ואף בזמן הזה.

⁴ רש"י פירש בין "אחד" ל"ואהבת", שלא היו מאריכים באחד. תוספות פירשו שלא היו מפסיקים בין "שמע ישראל", לבין "ה'", ומשמע שאומר לה' שישמע לישראל ויענם.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסָפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם"⁵, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

אמרי רבנן: היכי נעביד? נאמרוהו, לא אמרו משה רבינו. לא נאמרוהו, אמרו יעקב. התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי.

שיטות הראשונים

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: רש"י פירש, דלרבי מאיר לא היו מפסיקים בין 'אחד' ל'ואהבת'. ופירש רבינו יונה, דלרבי מאיר לא היו אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', וגם לא היו מאריכים בדלי"ת. ולרבי יהודה היו מאריכים בדלי"ת. וכתב הטור, לדין דאמרינן 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שצריך להפסיק מעט בינו ל'ואהבת'.⁶ והרוקח כתב שצריך להפסיק בין 'ה' אחד', ל'ברוך שם'. וכן כתב באבודרהם.⁷ והשו"ע⁸ פסק כטור. והרמ"א הוסיף דברי הרוקח.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן סא)

יג. אחר פסוק ראשון צריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בחשאי.
יד. צריך להפסיק מעט בין 'לעולם ועד' ל'ואהבת' כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מצות: הגה: ויש להפסיק בפסוק ראשון בין 'שְׂרָאֵל לֵה' ובין 'אֱלֹהֵינוּ לֵה' השני, כדי שיהא נשמע שמע 'שְׂרָאֵל, כִּי ה' שְׂהוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא ה' אֶחָד (רוקח) ויש להפסיק מעט בין אֶחָד לְבְרֹךְ, כִּי עָקֵר קְבוּל מַלְכוּת שְׁמַיָּם הוּא פְסוּק רָאשׁוֹן (אבודרהם).
טו. צריך להפסיק בין 'היום לעל לבבך', ובין 'היום לאהבה', שלא יהא נראה היום ולא למחר.

גמזיות של הקדש

(נ"ו ב') ומתירין גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה. אמרו: אבותינו לא הקדישו אלא קורות, ואנו נתיר גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה.

ובגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן, וסברי לה כמאן דאמר אין מעילה בגידולין.

5. בראשית, פרשת ויחי, מט"א.

6. וסובר הטור ד'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' מכלל קבלת מלכות שמים הוא. ב"י.

7. וסובר ד'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' אינו כל כך קבלת מלכות שמים כמו פסוק ראשון. ב"י.

8. או"ח סא,יד. ולעניין אמירת בשכמל"ו, כתב המשנ"ב (סא,יג, ס"ק כט) שאם לא אמר, יש דעות בין הפוסקים אם מחזירים אותו. ובביה"ל (ד"ה אחר) פסק כדברי האומרים שאין מחזירין אותו. ועיי"ש. מקורות: הרוקח (סי' שכ, ד"ה מאימת). אבודרהם (הו"ד בדרכי משה). רבינו יונה (ברכות, פרק היה קורא, ח ב ברי"ף, ד"ה רבי יהודה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ורבנן סברי, נהי דמעילה ליכא, איסורא מיהא איכא.

שיטות הראשונים

מעילה בגידולין: הרמב"ם פסק "גידולי הקדש - מועלין בהן". וכן דעת המאירי. וכתב, אלא שגדולי הדורות פסקו שאין מעילה בגידולין.⁹

פירות הנושרים בשבת ויום טוב

(נ"ו א') **תנו רבנן:** ... ופורצין פרצות בגנותיהן ובפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות וימים טובים.

אמר עולא אמר רבי שמעון בן לקיש: מחלוקת בשל מכבדות (כפות תמרים בראש הדקל). דרבנן סברי: גזרינן שמא יעלה ויתלוש, ואנשי יריחו סברי: לא גזרינן שמא יעלה ויתלוש. אבל בשל בין הכיפין (למטה מנופיהן, דליכא למיחש לתלישה, דאין כאן מחוברות), דברי הכל מותר.

אמר ליה רבא: והא מוקצות ניהו! וכי תימא הואיל דחזי לעורבין, השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, **דתנן** (שבת קנ"ו ב'): רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה, לפי שאינה מן המוכן, מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם?

אמר ליה: אין, מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, דכל מידי דחזי לאיניש לא מקצה ליה מדעתיה. מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם, כל מידי דחזי לאיניש דעתיה עלויה.

כי אתא רבין אמר ר"ש בן לקיש: מחלוקת בשל בין כיפין, דרבנן סברי מוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם, ואנשי יריחו סברי מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם. אבל בשל מכבדות דברי הכל אסור, גזרינן שמא יעלה ויתלוש.

שיטות הראשונים

ספק מתי נשרו: כתבו **תוספות** **שבירושלמי** מברר במה נחלקו. אם נשרו ביום טוב, הרי אסורים, ואם בערב יום טוב, הרי מותרים. ומוקי לה בסתם, שאין ידוע מתי נשרו. ורבנן סוברים שגם בזה חששו.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכב)

ג. פירות שִנְשְׁרוּ מִן הָאֵילָן בְּשַׁבָּת, אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם וְלָעֶרֶב מִתְּרִים מִיָּד.

9. וסוגיא זו מסייעת להם, שאף חכמים הודו להם ואמרו: מעילה הוא דלית בהו, הא איסורא איכא. מאירי. מקורות: רמב"ם (הל' מעילה ה, ו; ועיי"ש כסף משנה). מאירי (נ"ה ב', ד"ה ואלו).

10. וכן כתב המשנ"ב (שכב, ס"ק ה), על פי הירושלמי, שאפילו אם ספק שמא נשרו בשבת, ג"כ אסור. עוד כתב, ועיין בפסחים נ"ו, דאפילו אם כונתו למצוה, להפקיר אותן לעניים שיאכלו אותן בשני בצורת, ג"כ אסור. דאף שהותר להן להאכיל את העניים דמאי, מכל מקום לא הותר להן לעבור על שבות דשבת ויו"ט.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
ג שבט תשפ"א
מסכת: פסחים | פרק: ד | דף: נ"ו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פאה לירק

(נ"ו ב') (שנינו במשנה) ונותנין פאה לירק. (ומקשה) ולית להו לאנשי יריחו הא דתנן (פאה א,ד): כלל אמרו בפיאה, כל שהוא אוכל (אדם), ונשמר (שאינו מופקר, ומקפידים עליו לשומרו), וגידולו מן הארץ, ולקטתו כאחת (בפעם אחת), ומכניסו לקיום (שמתקיים ימים רבים באוצר), חייב בפאה.

(וביאורו) "כל שהוא אוכל", פרט לספחי סטים וקוצה (שגדלים מאליהם, וקשים לאכילה). "ונשמר", פרט להפקר. "וגידולו מן הארץ", פרט לכמהין ופטירות (שאינם יונקים מן הארץ). "ולקטתו כאחת", פרט לתאנים. "ומכניסו לקיום", פרט לירק!

(ומתיר) הכא בראשי לפתות עסקינן, ומכניסו לקיום על ידי דבר אחר קמפלגי: מר (אנשי יריחו) סבר מכניסו לקיום על ידי דבר אחר שמיה קיום. ומר (חכמים) סבר לא שמיה קיום.

שיטות הראשונים

התנאים לחיוב פאה: כתב הרמב"ם (הל' מתנות עניים ב,א-ב): כל אכל שגדוליו מן הארץ, ונשמר, ולקטתו פלו כאחת, ומכניסין אותו לקיום - חייב בפאה... אבל אסטס ופואה וכיוצא בהן פטורין, מפני שאינן אכל. וכן כמהין ופטירות פטורין, מפני שאינן גדוליהן מן הארץ כשאר פרות הארץ. וכן ההפקר פטור, שאין לו מי שישמרנו, שהרי הוא מפקר לכל. וכן התאנים אינן חייבין בפאה, שאין לקטתן כאחד, אלא יש באילן זה מה שישמר היום, ויש בו מה שישמר לאחר כמה ימים. וכן הירק פטור, שאין מכניסין אותו לקיום...

מכניסו לקיום על ידי דבר אחר: רש"י פירש עלי הלפת מכניסין אותו לקיום על ידי האימהות. ורי"ד פירש שמכניסים אותם לקיום על ידי כבשים, אבל בלא כבשים אינם מתקיימים כל השנה.